

'In memoriam' D. Sam Abrams

TÀPIES

escriptor escriptor

Sovint tinc la sensació que Catalunya no ha acabat de reconèixer del tot la grandesa d'Antoni Tàpies i la seva obra. Les comparacions sempre són odioses, però en el cas de Joan Miró sí que crec que la societat l'ha reconegut completament com a un dels referents artístics absoluts de l'art modern que, per fortuna dels catalans, va venir al món a Barcelona. En canvi, amb Tàpies, la cosa del reconeixement és ben diferent perquè estic convençut que molts catalans encara el veuen com un artista català important, que va tenir la immensa sort d'assolir l'èxit d'àmbit internacional.

Si Tàpies hagués estat reconegut plenament certes qüestions haurien anat per una altra via. Per exemple, el projecte de l'escultura del mitjà de 18 metres d'alçada ja seria una realitat i no hi hauria hagut mai tanta polèmica. La Fundació Tàpies no tindria tanta necessitat d'anar-se reinventant per atraure el públic, perquè seria un punt de pelegrinatge inevitable, per a catalans i visitants estrangers. L'obra literària completa, en l'esplèndida coedició entre la Fundació Tàpies i l'editorial Empúries, no hauria quedat mai inconclusa.

En definitiva, hi hauria una idea més precisa de l'abast i la importància de l'obra de Tàpies. D'aquesta manera, quedaria clar per sempre més que estem davant d'un dels grans artistes del segle XX. I també quedaria ben clar que la seva obra és més vasta i rica del que pugui semblar a primera vista. Sabríem que la seva obra abasta moltes altres coses a banda de la pintura i l'escultura. Per exemple, l'escriptura, el col·leccionisme, el dibuix, el grafisme...

Escriptor poc reconegut

A hores d'ara, el fet que Tàpies sigui un gran escriptor no és del domini comú. Només cal consultar la riuada d'articles que ha sortit a la premsa aquests dies per comprovar que ben pocs comentaristes han reservat un espai a l'obra escrita de Tàpies,

més enllà de l'esment puntual. Certament, que hi ha hagut gestos importants quant al reconeixement explícit del Tàpies escriptor. Només cal recordar la nodrida antologia de textos de l'autor, *L'experiència de l'art*, a cura de J.F. Yvars, de l'any 1996. O el fet aïllat que el poeta Vicenç Altaïó triés l'autobiografia de Tàpies, *Memòria personal, fragment per a una autobiografia*, com una de les obres mestres de la literatura catalana de tots els temps, en la famosa enquesta d'*El País* arran de la participació com a *cultura convidada* a la Fira de Frankfurt el 2007.

Després, han vingut altres iniciatives potser més progra-

Tres factors principals han dificultat la recepció de la seva producció literària. La desconfiança generalitzada davant de creadors que hagin destacat en dos o més camps diferents. La visió a vegades massa restrictiva del que és la literatura. I, finalment, la idea massa estesa que l'obra escrita de Tàpies juga un paper secundari d'eina que serveix per aproximar-se a la seva producció plàstica.

Tàpies és autor d'una extensa obra literària publicada de manera esglaonada al llarg dels anys: *La pràctica de l'art* (Edicions Ariel, 1970), *L'art contra l'estètica* (Edicions Ariel, 1974), *Memòria personal* (Editorial Crítica, 1977), *La realitat*

preable. La producció literària de Tàpies és una creació completament autònoma que cal avaluar amb independència de la seva obra plàstica. I cal entendre que aquesta creació autònoma després té el seu encaix profund dins el projecte global de la seva Obra, amb majúscula. L'obra d'Antoni Tàpies és un tot orgànic que es compon de diferents vessants d'expressió artística, i la literatura innegablement n'és un. Dit d'una manera potser més abrupta, sense el Tàpies escriptor no podem acabar de comprendre del tot l'extraordinària aventura que és la seva obra general.

Juventut i literatura

És bo de tenir sempre present que Tàpies, de jove, durant un temps va contemplar la possibilitat de dedicar-se a la literatura per vehicular les seves necessitats creatives. A *Memòria personal, fragment per a una autobiografia* ho diu ben clar: "Potser seré escriptor..., però, com comunicar aquesta inquietud, el perquè de tot, el nostre destí, el que faig aquí, què sóc..." Amb el temps el condicional potser es va convertir en un fet constatable.

L'obra literària de Tàpies se'ns presenta en tres formats diferents: articles, assaigs i memorialisme. Ara bé, a la vista dels resultats, podem veure que Tàpies no creia en el gènere literaris purs i per aquest motiu sempre trobem una barreja transversal dels tres elements. És a dir, els articles tenen un punt d'assagisme i memorialisme i així successivament. En el fons, l'obra literària de Tàpies sempre arrenca del memorialisme perquè la seva visió de les coses parteix de la seva experiència vital. I sobre aquesta base Tàpies hi reconduïx el seu immens talent d'articulista i observador de la realitat propera i el seu do natural d'assagista, teòric i analista. Tot això fa que la textura de l'obra literària sigui molt plural.

A més, Tàpies va saber buscar els registres expressius que corresponien als canvis de tex-

tura. L'estil de Tàpies és molt subtil i versàtil. Dominava perfectament tota una sèrie de recursos tècnics com el desplegament rítmic de les idees del text, la construcció de les frases, l'entrellaçament naturals de les frases, la varietat de tons de veu, la capacitat descriptiva, per citar-ne només alguns aspectes.

I, no cal dir-ho, aquesta complexitat formal també es tradueix en una complexitat temàtica. Aquí hem de recordar que massa sovint s'ha subjectat l'obra literària de Tàpies a un procés de reducció i simplificació com si només parlés monogràficament d'un sol tema, l'art. Els llibres de Tàpies parlen d'una gran quantitat de temes que pertanyen, fins i tot, a altres disciplines com ara la teoria crítica, el pensament, l'espiritualitat, la psicologia, l'ètica, la política, la sociologia, la història o l'ecoliteratura. La fita artística de Tàpies era penetrar la realitat fins a les seves capes més íntimes i profundes, és a dir, arribar a la plena realització de l'ésser humà i la seva interacció amb el món que l'envoltava, una cosa que havia observat a les cultures tradicionals de l'Índia, la Xina i el Japó. I la literatura era indubtablement una poderosa eina en aquest prodigiós i ambiciós viatge artístic, intel·lectual i humà de Tàpies cap a l'interior de la realitat i de si mateix.

Aniversari dels 85 anys

Deixeu-me acabar amb dues anècdotes personals que tenen el valor de demostrar l'alta estima que Tàpies tenia per la seva producció literària. El 2008, quan ja teníem clar el concepte i la forma del llibre *Tàpies escriu*, Marc Cuixart, Jordi Carrió i jo vam voler presentar el projecte personalment a l'artista. Volíem que hi donés el seu vistiplau abans de tirar endavant, tant pel que feia a la idea del llibre com per la llista de col·laboradors de luxe: Manel Esclusa, Joan Fontcuberta, Pere Formiguera, Antoni Llena, Soledad Sevilla i Eulàlia Valldosera.

màtiques i contundents. Aquest seria el cas de *Tàpies escriu*, el llibre que qui signa va poder publicar, gràcies als bons oficis de l'editor Marc Cuixart i Jordi Carrió, amb motiu dels 85 anys de l'artista, el 2008. O l'extensa antologia *En blanc i negre. Assaigs (1955-2003)* (2009), a cura de Xavier Antich, el flamant president del Patronat de la Fundació Antoni Tàpies. Ara bé, encara estem lluny del ple reconeixement del Tàpies escriptor.

com a art (Editorial Laertes, 1982), *Per un art modern i progressista* (Editorial Empúries, 1985), *Valor de l'art* (Fundació Antoni Tàpies/Editorial Empúries, 1993) i *L'art i els seus llocs* (Ediciones Siruela, 1999). I això que encara queden força textos esparsos per recollir de diaris, revistes, catàlegs, llibres col·lectius i *plaquettes*.

Si no m'equivoco en el càlcul, l'obra recollida de Tàpies fins aquest moment suma 1.468 pàgines, una xifra gens menys-

Sempre he cregut que els homenatges s'han de fer al gust de l'homenatjat i no per satisfer les nostres agendes personals.

Feia anys que havia pensat que l'únic que li faltava a Tàpies era el reconeixement explícit com a autor literari. Vaig llegir *La pràctica de l'art* exactament i curiosament el dia 6 de febrer de 1975 i des d'aquell mateix dia sempre he cregut en la importància d'Antoni Tàpies com a escriptor i volia fer-ne alguna cosa al respecte. En sentir la nostra explicació sobre l'objectiu principal del llibre, reconèixer de manera clara i inequívoca el seu vessant d'escriptor i la seva obra literària, la cara de Tàpies va canviar quatre vegades en successió: primer, incredulitat; després, sorpresa; a continuació, dubte sobre el mereixement; i, finalment, una intensa expressió de satisfacció i felicitat. Es palpava en l'ambient de la sala del carrer Lincoln. Abans de marxar, com qui no diu res, l'artista es va girar cap a mi i em va fer el comentari següent: "Venint de vostè, aquest reconeixement significa molt per a mi." Sabia que el meu reconeixement era directament literari.

Festa al FAD

I la segona anècdota té a veure amb el dia de la presentació del llibre, que per la intervenció directa de Marc Cuixart, Jordi Carrió, Enric Satué, Beth Galí i Pere Portabella, es va convertir en una autèntica i multitudinària festa literària a l'entorn de l'obra escrita de Tàpies, a la seu del Foment d'Arts Decoratives (FAD), al convent dels Àngels. Jordi Boixaderas va fer una lectura esplèndida de textos de l'artista inclosos al llibre. Van parlar del sentit de l'acte i el llibre Beth Galí i Jordi Carrió. Manuel Borja-Villel va fer una intervenció brillant que combinava intel·ligència, humanitat i humor. Amb tot, crec que vam ser capaços de descol·locar el gran artista perquè li oferíem una cosa que feia temps que íntimament desitjava però no s'atrevia a demanar o reclamar. Havia de sorgir espontàniament i va ser aquell dia, el 13 de desembre del 2008, el dia del seu aniversari. El mateix Tàpies ens va concedir l'honor que fos l'únic acte públic aquell dia tan assenyalat.

Assegut en una butaca a dalt de l'escenari improvisat del FAD, en un moment de l'acte, Tàpies es va inclinar cap a mi, em va agafar fort el braç i em va dir a cau d'orella: "M'has fet molt feliç." *